

**ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-1>

ISSN 2308-3778

ISSN online 2411-0361

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ
ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ
ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education

Збірник наукових праць

Засновано в 1999 р.

Випуск 27

Книга 1

Київ – 2023

УДК 37.013-053.5(082)
ББК 74.200я43
Т 43

ISSN 2308-3778
ISSN online 2411-0361
DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-1>

*Рекомендовано вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 11 від 30 жовтня 2023 р.)*

Редакційна колегія:

Канішевська Любов, м. Київ, Україна (головний редактор).
Комаровська Оксана, м. Київ, Україна (заступник головного редактора).
Гончар Людмила, м. Київ, Україна (відповідальний редактор).

Безкоровайна Ольга, м. Рівне, Україна.
Бейгер Галина, м. Хелм, Польща.
Бех Іван, м. Київ, Україна.
Биби́к Дар'я, м. Київ, Україна.
Вербицька Поліна, м. Львів, Україна.
Войтовська Оксана, м. Дублін, Ірландія.
Едлінг Сільвія, м. Євле, Швеція.
Журба Катерина, м. Київ, Україна.
Крутий Катерина, м. Тернопіль, Україна.
Лаппо Віолетта, м. Коломия, Україна.
Лісовець Олег, м. Ніжин, Україна.
Мельник Наталія, м. Київ, Україна.
Петько Людмила, м. Київ, Україна.
Рейпольська Ольга, м. Київ, Україна.
Савельчук Ірина, м. Київ, Україна.
Федоренко Світлана, м. Київ, Україна.
Федорченко Тетяна, м. Київ, Україна.
Чернуха Надія, м. Київ, Україна.
Шахрай Валентина, м. Київ, Україна.

Т 43 Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України. Вип. 27. Кн. 1. 2023. 336 с.

До збірника ввійшли наукові праці вітчизняних учених у галузі теорії і методики виховання (у галузі 01 – освіта/педагогіка (011 – освітні, педагогічні науки; 012 – дошкільна освіта); у галузі 23 – соціальна робота (231 – соціальна робота). Автори спрямували свій науковий пошук на багатоаспектне висвітлення шляхів реалізації сучасних підходів до змісту, форм і технологій виховної роботи.

Наказом МОН України від 02.07.2020. № 886 збірник включено до переліку друкованих наукових фахових видань України (категорія «Б»).

Збірник включено до міжнародних науково-метричних баз даних European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences (ERIH PLUS), 2013; Google Scholar, 2013, Index Copernicus International, 2014, Ulrichsweb Global Serials Directory, 2016.

За достовірність фактів, цитат, імен, назв та інших відомостей відповідають автори.

Сторінки збірника вміщують дискусійні матеріали, тому їх зміст не завжди відображає погляди редакційної колегії.

При передруці матеріалів посилання на дане видання обов'язкове.

© Інститут проблем виховання НАПН України, 2023

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Серія КВ № 20149-9949 ПР

ЗМІСТ

<i>Амеліна В.</i> Трансформації життєвих стратегій української молоді в умовах війни	5
<i>Ameridze O.</i> Polycultural Personality Formation in Polycultural Setting of Higher Educational Institutions	15
<i>Anoshkova T.</i> Bringing Global Competence into the English Language Classroom: Ukrainian Experience	23
<i>Безкоровайна О.</i> Глобальна компетентність як важлива складова якісної професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови	39
<i>Безрук К.</i> Формування особистості підлітка за навчальною програмою «Соціальна успішність»	50
<i>Бех І.</i> Виховний процес у наукових афоризмах	67
<i>Бондаренко О.</i> Громадянський компонент у системі шкільної освіти Данії як чинник розвитку особистісного потенціалу учнівської молоді	80
<i>Бордюг Н.</i> Критерії та показники сформованості в старшокласників екологічної компетентності засобами проектно-дослідницької діяльності	90
<i>Васильєва С.</i> Дослідження цифрового середовища для забезпечення батьків дітей раннього та дошкільного віку дидактичними матеріалами	105
<i>Гетьман М.</i> Виховання в здобувачів освіти 5-6 класів самовладання в процесі занять бойовим мистецтвом	121
<i>Honchar L.</i> Levels of Humanity in Relations with Parents Based on the Results of Diagnostics of Primary School Students	131
<i>Демидова Ю.</i> Емоційне сприйняття світу дітьми дошкільного віку в контексті ключових понять	140
<i>Dykhta-Kirff V., Kornienko A.</i> Creative Development of Older Preschoolers and Primary School Students at Art and Craft Classes in Institutions of Non-Formal Education	153
<i>Дичківська І., Козлюк О.</i> Професійна підготовка майбутніх магістрів з дошкільної освіти в умовах воєнного стану	165
<i>Елькін О., Колебошин С.</i> Подолання освітніх втрат і розривів: можливості розвитку предметних компетентностей і соціально-емоційних навичок учнівства на цифровій платформі «Повір»	179

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-1-165-178>

УДК 37.014

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9353-5666>

Ілона Дичківська,
доктор педагогічних наук, професор,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-6948-327X>

Ольга Козлюк,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі професійної підготовки майбутніх фахівців з дошкільної освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти в умовах воєнного стану. Наголошується, що сучасна система освіти вирізняється динамічністю, інноваційністю форм і методів навчання студентів магістратури, а відтак потребує оновлення та включення в освітньо-професійні програми сучасних дисциплін, покликаних забезпечити професійну мобільність, гнучких («soft skills») навичок, інноваційно-комунікаційної компетентності, уміння вирішувати складні професійні завдання.*

Метою статті є висвітлення досвіду кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської з підготовки магістрів дошкільної освіти в Рівненському державному гуманітарному університеті в умовах воєнного стану. У статті детально проаналізовано зміни, унесені до освітньо-професійної програми з урахуванням вимог стандарту вищої освіти для другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти», а також особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану та зміни, які внесені до освітніх компонентів з урахуванням вимог сьогодення. Викладення матеріалу статті пов'язане із широким використанням теоретичних методів проблемно-цільового, логіко-системного і структурно-функціонального аналізу, а також конкретно-пошукових методів: синтезу, методів прогнозування та узагальнення.

У статті робиться висновок, що підготовка майбутніх магістрів з дошкільної освіти, керівників закладу дошкільної освіти потребує докорінних змін і вимагає комплексного підходу. Водночас підготовка має носити інтегрований характер та практичне спрямування, а отже, охоплювати як теоретичні знання, так і практичні навички, забезпечувати психологічне і фізичне благополуччя дітей, а також ефективну комунікацію з батьками та іншими фахівцями, відповідальними за безпеку дітей. Тільки за умов належної підготовки та сприяння розвитку професійних навичок майбутні магістри дошкільної освіти зможуть ефективно працювати в різних умовах, зокрема і в умовах воєнного стану, забезпечувати безпеку та повноцінний розвиток дітей у закладах дошкільної освіти.

Окрім того, доречним є використання сучасних технологій, електронних ресурсів і засобів дистанційної освіти, які в умовах сьогодення є важливими інструментами навчання та спілкування. Вони дозволять магістрам отримати доступ до актуальної інформації, спілкуватися з фахівцями різних професій і країн з метою обміну досвідом та навчатись у кращих фахівців дошкільної галузі.

Матеріали статті будуть корисними для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти і кафедр, які займаються підготовкою здобувачів вищої освіти за другим (магістерським)

рівнем вищої освіти з метою урахування досвіду вітчизняних закладів вищої освіти для розроблення власних освітньо-професійних програм.

Ключові слова: *магістр з дошкільної освіти, освітньо-професійна програма, професійна підготовка, стандарт вищої освіти, професійний стандарт, воєнний стан.*

© Ілона Дичківська, Ольга Козлюк, 2023

Вступ. Умови воєнного стану накладають свій відбиток на всі сфери життя суспільства, зокрема й освіту. Тому нині, коли геополітична ситуація змінюється дуже швидко і навіть раптово, необхідно забезпечити підготовку майбутніх фахівців у будь-яких умовах, включно з умовами воєнного стану. Особливо це стосується магістрів з дошкільної освіти, які працюватимуть з дітьми дошкільного віку чи власне забезпечуватимуть організацію дошкільної освіти в різних обставинах. В умовах небезпеки, у якій опинилася Україна, і нестабільності заклад дошкільної освіти може стати тією фортецею, де дитина почуватиме себе комфортно й відносно захищеною, а компетентні фахівці з дошкільної освіти (вихователі, керівник закладу дошкільної освіти) – тими людьми, які будуть відігравати ключову роль у підтримці психологічного комфорту й безпеки дітей, що перебувають у постійних стресових ситуаціях.

Мета та завдання. Мета статті полягає в розкритті досвіду кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської з підготовки магістрів дошкільної освіти в Рівненському державному гуманітарному університеті в умовах воєнного стану.

Завдання: проаналізувати зміни до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти та змісту освітніх компонентів.

Методи дослідження. Викладення матеріалу статті пов'язане з широким використанням теоретичних методів проблемно-цільового, логіко-системного і структурно-функціонального аналізу, а також конкретно-пошукових методів: синтезу, методів прогнозування та узагальнення.

Результати дослідження. Проблеми модернізації та реформування системи вищої освіти, професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти досліджували у своїх працях Г. Беленька [2], І. Дичківська [3], Л. Зданевич [5], І. Луценко [7], Т. Поніманська [9], Т. Танько [11] тощо. В українському науковому дискурсі проблема підготовки студентів-магістрантів до професійної діяльності висвітлена в працях Л. Загородньої [4], Е. Карпової [1], Л. Козак [6] та інших.

Науковці одноставні в тому, що сучасна система освіти вирізняється динамічністю,

інноваційністю форм і методів навчання студентів магістратури, потребує оновлення та включення в освітньо-професійні програми сучасних дисциплін, покликаних забезпечити професійну мобільність, гнучких («soft skills») навичок, інноваційно-комунікаційної компетентності, уміння вирішувати складні професійні завдання.

Кафедра дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету має власний більш ніж 20-річний досвід підготовки фахівців спеціальності 012 Дошкільна освіта саме за магістерським рівнем.

Щорічно відбувається розроблення проєктів освітньо-професійних програм на наступний навчальний рік. Не став винятком і 2022-2023 навчальний рік, коли потрібно було розробити такий проєкт освітньої програми, який би відповідав умовам сьогодення, а також враховував вимоги стандарту вищої освіти для другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта [11] і професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» [10].

Метою освітньо-професійної програми є підготовка висококваліфікованих професіоналів для освітньої сфери України, здатних компетентно розв'язувати складні задачі й проблеми в організації та моніторингу освітнього процесу в системі дошкільної освіти або в процесі навчання фахівців із дошкільної освіти в закладах вищої освіти, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій у ситуаціях, що характеризуються невизначеністю умов і вимог. Це реалізується шляхом гармонійного поєднання фундаментальності та професійної спрямованості підготовки професіоналів, здатних інтегруватися в європейське освітнє середовище.

У зв'язку із затвердженням професійного стандарту «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» у проєкті освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» на 2023 рік нами передбачено присвоєння, окрім освітньої кваліфікації – магістр з дошкільної освіти (відповідно до стандарту вищої освіти за відповідним рівнем), професійної – Керівник (директор) закладу дошкільної освіти [8]. Це стало можливим у зв'язку із затвердженням відповідного професійного стандарту [10], а також необхідності його імплементації на рівні закладів вищої освіти. Окрім того, первинна професійна підготовка фахівців до трудової діяльності на посаді керівника (директора) закладу дошкільної освіти здійснюється саме на другому (магістерському) рівні вищої освіти. Тому виходили з розуміння, що освітня

програма, за якою здійснюватиметься підготовка майбутніх магістрів, має включати і ті компетентності, що передбачені профстандартом. Аналіз обох стандартів дозволив дійти висновку, що вони доповнюють один одного. Щоб наочно це представити, спробували зіставити та порівняти, максимально знайти відповідники між компетентностями, передбаченими стандартом вищої освіти і професійним стандартом. Результати цієї роботи представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Відповідність компетентностей стандарту ВО для (другого) магістерського рівня за спеціальністю 012 Дошкільна освіта та професійного стандарту Керівник (директор) закладу дошкільної освіти

Стандарт ВО	Профстандарт Керівник
	Загальні компетентності
КЗ-1. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо	ЗК.01. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо; реалізовувати свої права як члена суспільства і громадянина держави, усвідомлювати свої права і відповідальність перед суспільством/громадою за результати професійної діяльності, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (громадянська компетентність).
КЗ-2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)	ЗК.05. Здатність до генерування нових ідей, виявлення ініціативи та підприємливості (підприємницька компетентність).
КЗ-3. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.	
КЗ-4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	
КЗ-5. Здатність працювати в команді.	ЗК.02. Здатність до ефективної комунікації і міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність).
КЗ-6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.	ЗК.03. Здатність до усвідомлення, цінування й поваги багатоманітності та мультикультурності у суспільстві, творчого самовираження (культура компетентність).
	ЗК.04. Здатність до впевненого і критичного використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій і ресурсів, цифрового освітнього середовища у професійній діяльності, повсякденному житті, комунікації. (цифрова компетентність).
	ЗК.06. Здатність усвідомлювати свої професійні можливості та діяти лише в межах рівня професійної підготовленості, діяти на основі етичних міркувань (мотивів), доброчесності, соціальної відповідальності, поваги до різноманітності та мультикультурності (етична компетентність).

Стандарт ВО	Профстандарт Керівник
Спеціальні компетентності	
<p>КС-1. Здатність організувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних засобів, методів, прийомів, технологій</p>	<p>Б2 Організаційно-методична Б2.1 Здатність забезпечувати організацію освітнього процесу у закладі дошкільної освіти з урахуванням запитів його учасників</p>
<p>КС-2. Здатність здійснювати методичний супровід освітньої діяльності закладу дошкільної освіти</p>	<p>Б2 Організаційно-методична Б2.2 Здатність створювати умови для ефективного функціонування команди психолого-педагогічного супроводу Б2.2. Здатність до методичної підтримки та супроводу педагогічного персоналу закладу дошкільної освіти</p>
<p>КС-3. Здатність до психолого-педагогічного керівництва особистісним розвитком дітей раннього і дошкільного віку, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами.</p>	
<p>КС-4. Готовність до організації фінансово-господарської діяльності закладів дошкільної освіти.</p>	<p>Б1 Операційне управління закладом дошкільної освіти Здатність ефективно здійснювати фінансово-господарську діяльність закладу дошкільної освіти; здатність до організації та контролю харчування у закладі дошкільної освіти; здатність до управління персоналом та командної взаємодії</p>
<p>КС-5. Здатність створювати та впроваджувати в практику наукові розробки, спрямовані на підвищення якості освітньої діяльності та освітнього середовища в системі дошкільної, зокрема, інклюзивної освіти.</p>	<p>А2 Проктувальна А2.1 Здатність до проектування та аналізу ефективності організації освітнього процесу А2.2 Здатність до створення безпечних і нешкідливих умов праці</p>
<p>КС-6. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність з метою підвищення психолого-педагогічної компетентності вихователів, батьків, громадськості.</p>	<p>Б2 Організаційно-методична Б2.3 Здатність до методичної підтримки та супроводу педагогічного персоналу закладу дошкільної освіти</p>
<p>КС-7. Здатність до організації співпраці закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців до партнерства з батьками</p>	<p>Б3 Комунікативна Б3.1 Здатність до ефективної комунікації з учасниками освітнього процесу та органами влади, іншими організаціями, представниками громади Г2 Емоційно-етична Г2.1. Здатність до саморегуляції та толерантної взаємодії Г2.2 Здатність до усвідомленої, конструктивної та екологічної взаємодії з учасниками освітнього процесу</p>
<p>КС-8. Здатність здійснювати нормативно-правове регулювання діяльності закладу дошкільної освіти, керуючись законодавчими документами та основами професійної етики</p>	<p>Г1 Нормативно-правова Г3.1 Здатність керуватися в управлінській діяльності законодавством України Г3.2 Здатність до документування управлінської діяльності Г3.3 Здатність забезпечувати дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу</p>

Стандарт ВО	Профстандарт Керівник
<p>КС-9. Здатність до самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації в професійній діяльності та до конкурентної спроможності на ринку праці</p>	<p>В1 Здатність до навчання впродовж життя В1.1 Здатність до саморефлексії та самооцінювання управлінської діяльності В1.2 Здатність планувати та реалізувати індивідуальний професійний розвиток та самоосвіту</p>
	<p>В2 Інформаційно-комунікаційна В2.1 Здатність орієнтуватись в інформаційному просторі В2.2 Здатність ефективно використовувати ІКТ та електронні (цифрові) освітні ресурси В.2.2 Здатність дотримуватись правил безпечної поведінки в цифровому середовищі</p>
	<p>А1. Здоров'язбережувальна А1.1. Здатність забезпечити дотримання правил пожежної безпеки, цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, вимог санітарного законодавства, законодавства про безпечність та якість харчових продуктів під час освітнього процесу. А1.2 Здатність створювати освітнє середовище, вільне від насильства та булінгу. А1.3 Здатність до організації діяльності психологічної служби та соціально-психологічного патронажу в закладі дошкільної освіти</p>
	<p>Г Лідерська Г1.1 Здатність до самопрезентації та презентації діяльності закладу дошкільної освіти Г.1.2. Здатність до адаптивності та стресостійкості, швидкого реагування на зміни під час професійної діяльності Г1.3 Здатність до ефективного врегулювання та профілактики професійного вигорання</p>
	<p>Г1 Стратегічне управління та розвиток закладу дошкільної освіти Г1.1 Здатність до використання інструментів стратегічного планування діяльності закладу дошкільної освіти Г1.2 Здатність розробляти стратегію закладу освіти з урахуванням інтересів та потреб учасників освітнього процесу Г1.3 Здатність забезпечити функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти Г1.4 Здатність створювати умови здійснення дієвого та відкритого громадського нагляду за діяльністю закладу дошкільної освіти та громадянського самоврядування в закладі дошкільної освіти; Г2 Стратегічна комунікація Г2.1 Здатність представляти інтереси закладу у відносинах з державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами</p>

Як бачимо з таблиці 1, більшість компетентностей стандарту вищої освіти можна зіставити з компетентностями професійного стандарту «Керівник (директор) закладу

дошкільної освіти». Водночас такі важливі компетентності для умов сьогодення, як інформаційно-комунікативна, здоров'я, лідерська, стратегічне управління та розвиток закладу дошкільної освіти, поки не знайшли відображення в стандарті вищої освіти, а тому сподіваємося, що це буде враховано під час наступного йому перегляду. У пропонованій авторській освітньо-професійній програмі вирішили це таким чином – невідображені в стандарті вищої освіти компетентності додали до переліку загальних і спеціальних компетентностей, визначених нашою проєктною групою з розроблення освітньо-професійної програми.

В освітньо-професійній програмі було оновлено перелік освітніх компонентів таким чином, щоб вони максимально сприяли формуванню компетентностей і програмних результатів, визначених програмою, а також відповідали ефективній підготовці здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта. Так, до основних компонентів віднесено: «Комп'ютерно-інформаційні технології в галузі дошкільної освіти», «Моніторинг якості дошкільної освіти», «Організація і управління в дошкільній освіті», «Актуальні проблеми дошкільної та інклюзивної освіти», «Методичний супровід освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти», «Порівняльна дошкільна педагогіка» та виробнича (організаційно-методична) практика.

Ураховуючи обмеження, передбачені стандартом вищої освіти (20 % практика, 20 % науково-дослідна робота, 25 % вибіркові дисципліни), розробники програми обмежені у використанні кредитів на основні компоненти. Зважаючи на ці обмеження, автори програми, добираючи дисципліни для вільного вибору здобувачами, намагалися впорядкувати їх таким чином, щоб, по-перше, вони сприяли формуванню так званих «soft skills», а по-друге – доповнювали основні компоненти та розширювали межі для формування індивідуальної траєкторії навчання здобувачів вищої освіти.

Так, до вибірових компонентів віднесено такі дисципліни: «Педагогічна етика/Педагогічна конфліктологія», «Психологія професійного спілкування/Профілактика та подолання професійного та емоційного вигорання», «Гендерний підхід в освіті і вихованні/Психологія екстремальних і кризових ситуацій», «Виховання та навчання дітей з ООП/ Психолого-педагогічний супровід родини, що виховує дитину з ООП», «Психологія управління/Тренінг особистісного розвитку», «Лідерство і педагогічне партнерство з різними соціальними інституціями/Імідж закладу дошкільної освіти», «Альтернативні форми

дошкільної освіти/Засоби дистанційної освіти».

В умовах воєнного стану перед вищою освітою, як ніколи гостро, постала необхідність посилити формування професійних навичок, оскільки в цей час кожен повинен якнайкраще виконувати фахові обов'язки та тримати свій фронт. У змісті усіх дисциплін, передбачених магістерською освітньо-професійною програмою «Дошкільна освіта», здобувачам надаються спеціалізовані знання і навички, що насамперед стосуються безпеки, оборони та допомоги в екстрених і кризових ситуаціях.

Спробуємо розглянути цей аспект більш детально на конкретних прикладах.

В умовах воєнного стану підготовка майбутніх магістрів з дошкільної освіти, керівників закладів дошкільної освіти стає найважливішою для забезпечення безпеки, психологічного комфорту й нормального розвитку дітей дошкільного віку. Тому зміст основних курсів передбачає як теоретичні знання, так і практичні навички, достатні для ефективного управління закладом в умовах кризової ситуації. Так, у курсі «Організація і керівництво дошкільною освітою» здобувачів знайомлять із нормативно-правовою базою щодо організації роботи ЗДО, зокрема із забезпеченням діяльності закладів дошкільної освіти в умовах кризи в Україні. Також здобувачів знайомлять з основами антикризового менеджменту, що надзвичайно важливо для прийняття швидких та ефективних рішень у сфері управління ЗДО. У змісті вибіркової дисципліни «Психологія управління» додано цілий змістовий модуль – «Антикризовий менеджмент у ЗДО», де за бажання здобувачі зможуть поглибити свої знання в цьому напрямі.

Майбутні керівники повинні бути ознайомлені з процедурами безпеки, евакуації, захисту дітей і персоналу, а також володіти вмінням створювати безпечний простір для дітей. Такі знання й навички формуються практично під час вивчення всіх освітніх компонентів. Однак особлива увага цьому присвячена в змісті курсу «Актуальні проблеми дошкільної та інклюзивної освіти», де виокремлено окремий змістовий модуль «Організація здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного простору».

Зміст курсу «Виховання і навчання дітей з ООП» підсилено питанням щодо підтримки дітей з особливими освітніми потребами, які мають необхідність у додатковому сприянні й ресурсах в умовах воєнного стану, а у змісті дисципліни «Психолого-педагогічний супровід родини, що виховує дитину з ООП» унесено для розгляду питання щодо психологічного супроводу дітей з ООП та їхніх батьків в умовах воєнного стану.

Розкриваються також ознаки психологічної травми в дітей дошкільного віку з ООП та шляхи психологічної підтримки для їхніх батьків.

Нині освітній процес у багатьох закладах дошкільної освіти здійснюється в змішаному або дистанційному форматі, тому введено освітній компонент «Засоби дистанційної освіти», який у сучасних умовах набуває особливої актуальності. Оскільки майбутні магістри з дошкільної освіти, яку б посаду в сфері дошкільної освіти вони не займали, повинні бути готові ефективно та якісно працювати в будь-яких умовах, то для цього їм необхідно бути знайомими з особливостями застосування засобів дистанційної освіти, зокрема їхньої специфіки для використання в роботі з дітьми дошкільного віку чи для організації управління закладом.

Також до блоку вибіркових компонентів уведено навчальну дисципліну «Психологія екстремальних і кризових ситуацій». Надзвичайні, кризові ситуації отримують у сучасних геополітичних і соціальних умовах усе більшого поширення. Постійне збільшення темпу нашого життя, інформаційна насиченість, техногенні, стихійні та природні катаклізми, недотримання правил безпеки людиною, а в цей час ще й воєнні дії на території нашої країни – усе це призводить до непередбачуваних наслідків. Сукупність цих факторів зумовлює психічну напругу, крайніми формами вираження якої є стресогенні реакції особистості. Ситуації, що призводять до такого стану, називають екстремальними. Тому інтерес до психології екстремальних ситуацій у сучасному світі неухильно зростає. Психологія екстремальних ситуацій включає в себе як діагностику психічних станів людини, що переживає або пережила надзвичайні обставини, так і напрями, методи, техніки, прийоми психологічної допомоги: психологічної корекції, консультування та психотерапії.

Умови воєнного стану вимагають нового погляду на особистісний розвиток майбутніх фахівців будь-якої спеціальності. Не є винятком і дошкільна освіта. Відтак постає потреба в посиленні уваги до особистісних характеристик, лідерських якостей і навичок майбутнього магістра з дошкільної освіти, а саме: бути людиною з твердою громадянською позицією, здатної приймати важливі життєві рішення, володіти навичками критичного мислення, бути освітнім лідером, мотиватором для інших. Це питання вирішується через вивчення низки освітніх компонентів, як-от: «Лідерство і педагогічне партнерство з різними соціальними інституціями», «Імідж закладу дошкільної освіти», «Психологія управління», «Тренінг особистісного розвитку».

Варто зазначити, що зміст усіх дисциплін упорядковано таким чином, щоб максимально сприяти розвиткові критичного мислення в здобувачів вищої освіти, що є досить важливим у воєнний час, бо дозволить швидко й обґрунтовано приймати правильні й виважені рішення. Для цього на заняттях пропонуються різноманітні завдання з використанням SWOT-аналізу для визначення сильних і слабких сторін, можливостей і потенційних ризиків; SOAR-аналізу для виявлення сильних сторін, можливостей, прагнення та результатів; аналіз педагогічних ситуацій; Fishborn-діаграма; проєктне навчання; аналітичні завдання; дискусії тощо.

В умовах воєнного стану для забезпечення безпеки всіх учасників освітнього процесу навчання майбутніх магістрів з дошкільної освіти в Рівненському гуманітарному університеті здебільшого здійснюється в онлайн-форматі. Відповідно актуальним є питання організації онлайн-навчання та пошуку ефективних платформ для його організації. Викладання всіх освітніх компонентів, передбачених освітньо-професійною програмою «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти, здійснюється викладачами кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської з використанням платформ для дистанційного навчання Moodle, Google Classroom. Використання цих платформ дозволяє створювати електронні курси, а відповідно надавати доступ здобувачам вищої освіти до усіх необхідних документів. Зокрема у здобувачів є доступ до силабусу навчальної дисципліни, опорних конспектів лекцій, практикуму та інших матеріалів, передбачених специфікою дисципліни. Оскільки основним форматом онлайн-комунікації є відеоконференція, то в класі студенти мають доступ до постійно діючого посилання на онлайн-заняття згідно з розкладом за допомогою інструментів Google Meet чи Zoom. Для забезпечення інтерактивної взаємодії зі студентами активно використовуються інтерактивні дошки Jambord, Padlet, різноманітні сервіси для створення інтелектуальних карт, проведення опитувань здобувачів для забезпечення зворотного зв'язку тощо.

Обговорення. Щорічне оновлення й обговорення проєкту освітньо-професійної програми на кафедрі дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської здійснюється в кілька етапів:

1. Шляхом опитування здобувачів вищої освіти двічі на рік.
2. Шляхом публічного оприлюднення програми на сайті університету.

3. Зустрічі зі стейкхолдерами й рецензування програми.

4. Розгляд на навчально-методичній комісії зі спеціальності 012 Дошкільна освіта.

5. Шляхом зустрічі з науковцями інших університетів України, що здійснюють підготовку фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти, з метою обміну досвідом.

6. Експертиза навчально-методичною радою університету, доопрацювання згідно з висловленими побажаннями та зауваженнями.

7. Оприлюднення на офіційному сайті університету та кафедри затвердженої освітньо-професійної програми, за якою здійснюватиметься набір здобувачів на наступний навчальний рік.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, варто зазначити, що підготовка майбутніх магістрів з дошкільної освіти, керівників закладу дошкільної освіти потребує докорінних змін та вимагає комплексного підходу. Водночас підготовка має носити інтегрований характер і практичне спрямування, а отже, охоплювати як теоретичні знання, так і практичні навички, забезпечувати психологічне і фізичне благополуччя дітей, а також ефективну комунікацію з батьками та іншими фахівцями, відповідальними за безпеку дітей. Тільки за умови належної підготовки та сприяння розвитку професійних навичок майбутні магістри дошкільної освіти зможуть ефективно працювати в різних обставинах, зокрема і в умовах воєнного стану, забезпечувати безпеку й повноцінний розвиток дітей у закладах дошкільної освіти. Окрім того, доречним є використання сучасних технологій, електронних ресурсів та засобів дистанційної освіти, які в умовах сьогодення є важливими інструментами навчання та спілкування. Вони дозволять магістрам отримати доступ до актуальної інформації, спілкуватися з фахівцями різних професій і країн з метою обміну досвідом та навчатись у кращих фахівців дошкільної галузі.

Список використаних джерел

1. Karpova E., Kudriavtseva O. Pedagogical conditions of future preschool teachers' intellectual development. *Наука і освіта*. 2018. №4. С. 17-23. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-4-2>

2. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: монографія. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 320 с.

3. Дичківська І. М. Методологічні підходи у побудові системи вимог до сучасного фахівця дошкільної освіти. *Інноватика у вихованні: Зб. наук. пр. Вип. 10.* / упоряд. О.Б. Петренко; ред.кол.: О.Б. Петренко, Р.Л. Сойчук, Т.С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2019. С. 58-66. <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i10.202>

4. Загородня Л. Організаційно-методичні умови підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу.*

2020. №. 1 (99). С.35-47. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(99\)2020.198096](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(99)2020.198096)

5. Зданевич Л. В. Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з дезадаптованими дітьми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти. Житомир, 2014. 44 с.

6. Козак Л. Технологічні засади підготовки майбутніх магістрів з дошкільної освіти до інноваційної професійної діяльності. *Інноватика у вихованні*. Випуск 13.Том 1. 2021. С. 18-27. <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i13.370>

7. Луценко І. Підготовка майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. *Наука і освіта*. 2014. № 10. С. 123-127.

8. Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта. Рівне: РДГУ, 2023. Режим доступу: URL:

https://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/2023/osv_prog_mag_012_doshk_osv_2023.pdf

(Дата звернення: 16.06.2023)

9. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник для студ. вищих навч. закладів. 4-те вид., переробл. Київ : ВЦ Академія, 2018. 408 с.

10. Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти». Київ, 2021. 23 с. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoi-osviti> (Дата звернення: 13.06.2023).

11. Стандарт вищої освіти. Другий (магістерський рівень) вищої освіти. Ступінь «магістр». Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 012 «Дошкільна освіта». Київ, 2020. 18 с. Режим доступу: URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf> (Дата звернення 13.06.2023).

12. Танько Т. Теоретичні аспекти формування професійно-значущих якостей особистості вчителя, вихователя закладу дошкільної освіти. *Освітній простір України*. 2018. №14. С. 126-134. <https://doi.org/10.15330/esu.14.126-134>

References

1. Karpova, E., & Kudriavtseva, O. (2018). Pedagogical conditions of future preschool teachers' intellectual development. *Nauka i Osvita*, 4, 17-23. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2018-4-2>

2. Bielienska, H. V. (2011). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti suchasnoho vykhovatelja doshkilnoho navchalnoho zakladu* [Formation of professional competence of a modern preschool teacher]. Kyiv: Kyivskiy universytet im. B. Hrinchenka.

3. Dychkivska, I. M. (2019). Metodolohichni pidkhody u pobudovi systemy vymoh do suchasnoho fakhivtsia doshkilnoi osvity [Methodological approaches in building a system of requirements for a modern preschool education specialist]. *Innovatyka u Vykhovanni*, 10, 58-66. <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i10.202>

4. Zahorodnia, L. (2020). Orhanizatsiino-metodychni umovy pidhotovky mahistriv do zabezpechennia yakosti osvitnoho protsesu v zakladi doshkilnoi osvity [Organizational and methodical conditions for Master's training to ensure the quality of the educational process in a preschool education institution]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*, 1 (99), 35-47. [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(99\)2020.198096](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(99)2020.198096)

5. Zdanevych, L. V. (2014). *Teoretychni i metodychni osnovy profesiinoi pidhotovky maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv do roboty z dezadaptovanyimi ditmy* [Theoretical and methodological foundations of professional training of future teachers of preschool educational institutions to work with disadvantaged children]. (Dissertation Abstract, Zhytomyr).

6. Kozak, L. (2021). Tekhnolohichni zasady pidhotovky maibutnikh mahistriv z doshkilnoi osvity do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti [Technological principles of training future masters in

preschool education for innovative professional activity]. *Innovatyka u Vychovanni*, 13 (1), 18-27. <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i13.370>

7. Lutsenko, I. (2014). Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do orhanizatsii komunikatyvno-movlennievoi diialnosti ditei starshoho doshkilnoho viku [Training of future educators for the organization of communicative and speech activities of older preschool children]. *Nauka i Osvita*, 10, 123-127.

8. *Osvitno-profesiina prohrama «Doshkilna osvita» dlia druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity zi spetsialnosti 012 Doshkilna osvita* [Educational and professional program “Preschool Education” for the second (Master’s degree) level of higher education in the specialty 012 Preschool Education]. (2023). Rivne: RDHU. Retrieved from https://www.rshu.edu.ua/images/osvitni_programi/2023/osv_prog_mag_012_doshk_osv_2023.pdf.

9. Ponimanska, T. I. (2018). *Doshkilna pedahohika* [Preschool pedagogy]. (4th ed.). Kyiv: VTs Akademiia.

10. *Profesiinyi standart «Kerivnyk (dyrektor) zakladu doshkilnoi osvity»* [Professional standard “Head (Director) of a preschool education institution”]. (2021). Kyiv. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoyi-osviti>.

11. *Standart vyshchoi osvity. Druhyi (mahisterskyi riven) vyshchoi osvity. Stupin «mahistr». Haluz znan 01 Osvita/Pedahohika, spetsialnist 012 «Doshkilna osvita»* [Standard of higher education. Second level (Master’s) of higher education. Master’s degree. Field of knowledge 01 Education/Pedagogy, specialty 012 “Preschool Education”]. (2020). Kyiv. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf>.

12. Tanko, T. (2018). Teoretychni aspekty formuvannia profesiino-znachushchykh yakostei osobystosti vchytelia, vykhovatelja zakladu doshkilnoi osvity [Theoretical aspects of the formation of professionally significant personality qualities of a teacher, an educator of a preschool education institution]. *Osvitnii Prostir Ukrainy*, 14, 126-134. <https://doi.org/10.15330/esu.14.126-134>

Ilona Dychkivska

*Doctor of Sciences in Education, Professor,
Rivne State University of the Humanities,
Rivne*

Olha Kozliuk

*PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Rivne State University of Humanities,
Rivne*

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE MASTERS IN PRESCHOOL EDUCATION IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Abstract. *The article is devoted to the problem of professional training of future specialists in preschool education at the second (Master's degree) level of higher education in conditions of martial law. It emphasizes that dynamism, innovative forms and methods of teaching Master's students characterize the modern education system, and, therefore, it requires updating and incorporating modern disciplines into educational and professional programs aimed at ensuring professional mobility, “soft skills”, innovative-communicative competence, and the ability to solve complex professional tasks.*

The aim of the article is to highlight the experience of the Department of Preschool Pedagogy

and Psychology and Special education named after prof. T. I. Ponimanska, in training Master's students in Preschool Education at Rivne State University of Humanities in conditions of martial law. The article provides a detailed analysis of the changes made to the educational and professional program, taking into account the requirements of the higher education standard for the second (Master's degree) level of higher education in the field of Preschool Education (specialty 012) and the professional standard "Head (Director) of a Preschool Education Institution". It also discusses the peculiarities of organizing the educational process in conditions of martial law and the changes introduced to the educational components, considering contemporary requirements. The presentation of the article's material relies on the extensive use of theoretical methods such as problem-targeted, logical-systemic, and structural-functional analysis, as well as specific search methods including synthesis, forecasting, and generalization.

The article concludes that the preparation of future Masters in Preschool Education, as well as directors of preschool institutions, requires fundamental changes and a comprehensive approach. Additionally, the preparation should have an integrated nature and practical orientation, encompassing both theoretical knowledge and practical skills, ensuring the psychological and physical well-being of children, and facilitating effective communication with parents and other professionals responsible for child safety. Future Masters in Preschool Education can effectively work in various conditions, including those of martial law, ensuring the safety and holistic development of children in preschool institutions with only proper training and support for the development of professional skills.

Furthermore, using modern technologies, electronic resources, and distance learning tools is relevant, as they are important means of education and communication in today's world. They allow Masters to access up-to-date information, interact with professionals from different fields and countries to exchange experiences, and learn from the best experts in the field of preschool education.

The article's material will be useful for scientific and pedagogical workers of institutions of higher education and departments that train students of higher education at the second (Master's degree) level of higher education in order to include experience of national institutions of higher education for the development of their own educational and professional programs.

Key words: *Masters in Preschool Education, educational and professional program, professional preparation, higher education standard, professional standard, martial law.*

Стаття надійшла до редакції 29.06.2023.
Стаття прийнята до публікації 16.07.2023.

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ

Безкоштовно

**НАУКОВЕ ВИДАННЯ
з педагогічних наук**

Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді
(українською, англійською мовами)
Збірник наукових праць

Засновано в 1999 р.

**Випуск 27
Книга 1**

Головний редактор: Канішевська Любов, м. Київ, Україна.

Заступник головного редактора: Комаровська Оксана, м. Київ, Україна.

Відповідальний редактор: Гончар Людмила, м. Київ, Україна.

Адреса редакції:

Інститут проблем виховання НАПН України, вул. М. Берлінського, буд. 9, м. Київ, 04060.

e-mail: ipv_info@ukr.net

тел. (044) 468-31-32

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 20149-9949 ПР

Віддруковано: Підприємство «НАІР»

Підписано до друку 30.10.2023 р.
Формат 84x108/16. Гарнітура Times New Roman
Ум. друк. аркушів 22,17
Наклад 100. Замовлення № 002/11/22

76000, м. Івано-Франківськ,
вул. Височана, 18
тел.: (0342) 50 57 82, 050 433 67 93

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції №4191 від 12.11.2011 р.